

LIETUVOS IR RUSIJOS SANTYKIŲ KRIZĖ: PAMOKOS, KURIAS BŪTINA IŠMOKTI

Živilė Dambrauskaitė, Laurynas Kasčiūnas, Vytautas Sirijus Gira

Rytų Europos studijų centras
2009 08 25

Rusijos sankcijos Lietuvos vežėjams ir pieno produkcijos gamintojams, šių sankcijų rezultatai ir Lietuvos atsakomieji veiksmai parodė, kad Lietuva neturi efektyvių mechanizmų, kurie leistų operatyviai ir adekvačiai reaguoti į tokio pobūdžio situacijas (arba dar daugiau – vykdyti tokių priemonių prevenciją). Pirmoji išryškėjusi problema – prognostinių gebėjimų trūkumas. Nuo pat 2009 m. pradžios daugėjo ženklų, jog pasaulinės ekonominės krizės akivaizdoje Rusija kaip atsaką į ją renkasi protekcionistines priemones, o ne struktūrinių reformų, strateginių ūkio šakų atvėrimo tiesioginėms užsienio investicijoms ar liberalizavimo programų kelią (prognozuojama, jog po ekonominio nuosmukio valstybės dalis Rusijos ekonomikoje turėtų išaugti apie 10 proc.). Todėl net ir nuošalyje palikus Rusijos verslo ir politikos „suaugimo“ argumentus, akivaizdu, jog protekcionistinių priemonių taikymą su Rusijos rinka susijusiems Lietuvos ūkio subjektams galima buvo numatyti. Antra problema išryškėjo vežėjų krizės sureguliuavimo proceso metu. Šiuo atveju kyla klausimas, ar įsibėgėjus krizei Lietuvos atstovai žinojo „kam skambinti į Rusiją“? Kitaip tariant, ar žinojome, jei ne, tai ar bent jau išsiaiškinome, kur slypėjo tas galios centras, kuris Lietuvai diktavo „žaidimo taisykles“? Be abejo, dėl absoliučiai neskaidraus Rusijoje įsitvirtinusio sprendimų priėmimo proceso, dėl persidengiančių ekonominių ir politinių interesų grupių veiklos „laukų“ rasti atsakymą į šį klausimą iš tiesų sudėtinga. Kita vertus, projektuojant dvišalius santykius su Rusija ir atsizvelgiant į šios šalies politinę bei ekonominę architektūrą, būtina nuolat stebėti ir vertinti Rusijos politinės ir ekonominės sistemos sanklodą, neformalių galios centrų, veikiančių šioje sistemoje, veiklą, kurti „kontaktinių“ asmenų tinklus ir pan. Trečioji problema yra susijusi su šiais neatsakytais klausimais – ar Lietuva yra bent jau apsvarsčiusi „atgrasymo“ nuo tokio pobūdžio Rusijos veiksmų nacionalinių priemonių arsenalą (kokios galimybės taikyti abipusiškumo principą)? Ar yra

1

atlikta teorinė Kaliningrado kortos panaudojimo galimybių analizė? Kokį vaidmenį ES instrumentams galima būtų numatyti modeliuojant analogiškas situacijas ateityje? Ar užtenka dabartinių ES instrumentų? Ar reikia juos tobulinti, siūlyti institucines inovacijas, kurios leistų sukurti prevencinius mechanizmus? O galbūt pasitelkus atitinkamas priemones įmanoma ES ir Rusijos santykiuose sukurti išankstinio įspėjimo apie sankcijas ir protekcionistines priemones atskiroms ES šalims narėms jautriose ūkio šakose sistema?

Rusijos „žinia“ Lietuvai: ko savo veiksmais siekė Rusija?

- **Testas naujajai Lietuvos administracijai.** Vežėjų atvejis parodė, jog dvišalių Lietuvos ir Rusijos santykių darbotvarkę kontroliuoja Maskva. Pastarieji įvykiai laikytini „testu“ naujai šalies vadovybei (siekiant įvertinti, kokių bus imtasi atsakomųjų priemonių), o taip pat – savitu būdu „socializuoti“ naująją vadovybę su nusistovėjusiomis Rusijos santykių su trečiosiomis šalimis taisyklėmis. Tai yra, nubrėžti ribas, žyminčias ką gali reikšti Lietuvos užsienio politikos formuotojų retorikoje pastaruoju metu dominuojanti „santykių su Rusija atšilimo“ sąvoka. Kitaip tariant, du esminiai klausimai, į kuriuos turėjo atsakyti pastarieji įvykiai yra šie: pirma, kiek „normalizuodama“ santykius su Rusija nuolankesnė tapo Lietuva, o kiek – Rusija. Rusijos pasiūsta „žinia“ yra gana akivaizdi: Rusija yra ne tik pajėgi nustatyti dvišalio bendradarbiavimo taisykles, bet ir ketina tai aktyviai daryti. Antra, ar šis testas buvo išlaikytas? Klausimas kol kas išlieka atviras, kadangi atsakymas į jį priklausys nuo Lietuvos vyriausybės veiksmų siekiant ilgalaikės panašių atvejų prevencijos. Nepaisant to, akivaizdus faktas, jog santykių transporto sektoriuje „normalizavimo“ kaina tapo ne tik pervežimų rinkos praradimas, bet ir Rusijos reikalavimų „persilieėjimas“ į Lietuvos vidaus politiką. Tai, jog dabar Lietuva turi 27 stambiausiomis kompanijoms, kurios iki šiol kontroliavo apie 70 proc. pervežimų į Rusiją rinkos, apriboti dalyvavimą TIR sistemoje, rodo, kad Rusija gali daryti tiesioginę įtaką Lietuvos vidaus politikai.
- **„Bausmės“ efekto** galimybės taip pat nereikėtų atmesti. Nors Rusijos pozicija Lietuvos vežėjų ir pieno gamintojų atžvilgiu grindžiama finansiniais muitinės tvarkos ir sanitarinių normų pažeidimais ir oficialiai nebuvo siejama su jokiais politiniais veiksniais, Lietuvos vežėjų ir pieno gamintojų eliminavimas iš Rusijos vidaus rinkos tiesiogiai ar netiesiogiai atliko savitos simbolinės „bausmės“ Lietuvai funkcijas. Tokia „bausmė“ sietina su šių metų liepos 3 d. Lietuvos ir Slovėnijos inicijuota ir vėliau ESBO priimta deklaraciją „Padalintosios Europos suvienijimas“ (šioje deklaracijoje sulyginti ir pasmerkti abu XX amžiaus totalitariniai režimai – nacistinis ir stalinistinis). Stalinizmo nusikaltimų pripažinimo klausimas yra viena iš „amžinųjų“ Lietuvos-Rusijos dvišalių santykių problemų, todėl žingsniai link tarptautinio jų pripažinimo „nepasitarus su Rusija“ galėjo tapti paskata Rusijai „nubausti“ Lietuvą. Atsižvelgiant į Rusijos tapatybės elementus, jos valstybinę ideologiją ir užsienio politikos tikslus, šios šalies vyriausybė paprasčiausiai negali toleruoti panašių iniciatyvų netaikydama atitinkamų sankcijų.

Pamokos Lietuvai: kada ir ko dar reikėtų tikėtis iš Rusijos?

Vertinant Rusijos politinio aktyvumo dinamiką, daugelis analitikų atkreipia dėmesį į keletą dėsningumų, leidžiančių prognozuoti, *kada* Lietuva bei ES gali tikėtis naujų problemų santykiuose su Rusija: *pirma*, Rusijos veiksmai tampa aktyvesni politinio pasyvumo laikotarpiu, dažniausiai rugpjūtį (tai iliustruoja tiek praėjusių metų Gruzijos-Rusijos konflikto pavyzdys, tiek šių metų įvykiai santykiuose su Lietuva). Politinių institucijų „atostogų mėnesiai“ nėra vienintelė galimybė, kurią linkusi išnaudoti Rusija, ne mažiau patogi galimybė įgyvendinti agresyvioms ar santykinai agresyvioms politikoms yra „tarpuvaldžiai“ arba pereinamieji laikotarpiai, kuomet naujai suformuotos institucijos dar tik pradeda darbą. Todėl pažymėtina, kad naujų Rusijos veiksmų galima laukti pirmaisiais naujosios Europos Komisijos darbo mėnesiais, kuomet EK galimybės efektyviai reaguoti yra silpnesnės nei įprastai.

Antra, Rusijos veiksmai išorės energetikos politikoje tampa akivaizdžiai agresyvesni šaltuoju metų laikotarpiu, tai sietina ne tik su formalia aplinkybe, jog daugelis dujų tiekimo susitarimų terminų baigiasi kaip tik šiais mėnesiais, bet ir su tuo, kad ES derybinės pozicijos šaltuoju metų laiku nepalyginamai silpnesnės, kadangi rusiškų dujų paklausa šiuo metų laiku itin didelė, o patenkinamos alternatyvos joms Europa kol kas neturi. Tai turi dvejopą pasekmę – dėl savo pačios poreikių ES būna mažiau linkusi ginti tranzitinių valstybių interesus ir yra labiau linkusi didinti spaudimą dėl kiek įmanoma spartesnio nesutarimų suregulavimo, „užgesinus gaisrą“ šis klausimas paprastai kuriam laikui pasitraukia iš ES politinės darbotvarkės.

Trečia, priemonės, kurių ėmėsi Rusijos vyriausybė tarptautinės finansų ir ekonominės krizės padariniams švelninti leidžia manyti, kad ateityje protekcionistinių priemonių Rusija gali dažniau imtis ne tik dėl politinių priežasčių, bet ir vidaus ekonomikai apsaugoti. Per pastaruosius metus Rusija ES eksportuotojų ir kapitalo atžvilgiu pritaikė gana platų sąrašą apribojimų: buvo padidinti muitai ES į Rusiją eksportuojamai mašinų pramonės produkcijai, žemės ūkio technikai, plieno produkcijai, televizijos ir radiotechnikai, įvestas kiaulienos importo į Rusiją draudimas¹. Po 2009 m. Ukrainos-Rusijos dujų kainų konflikto, Rusijoje panaikinta „vieno langelio“ sistema darbo leidimams bei vizoms Rusijoje (apsunkintos sąlygos ES kompanijų investuojančių Rusijoje veiklai), įvestas naujas kelių mokestis ES sunkiajam transportui Rusijoje². Tokie protekcionistiniai Rusijos sprendimai rodo, kad srityse, kur Rusijos įmonės tiesiogiai konkuruoja su ES įmonėmis, galima tikėtis dažnesnių vienašališkų Rusijos veiksmų, panašių į Lietuvos vežėjams pritaikytas priemones, siekiant apsaugoti konkrečias Rusijos kompanijas. Šios priemonės taip pat laikytinos indikatoriais, rodančiais, kuriuos

¹ Ahto Lobjakas, „EU-Russia -- A Not-So-Strategic Partnership?“.

http://www.rferl.org/content/EURussia_A_Not_So_Strategic_Partnership/1735977.html

² Nikolaus von Twickel, „Trade Spats, Visas to Top EU Talks“. <http://www.cdi.org/russia/johnson/2009-24-16.cfm>

sektorius Rusija bus labiausiai linkusi „gelbėti“ taikydama nekonvencinius ekonominius apribojimus.

Ieškant atsakymo į klausimą, kokiuose ūkio sektoriuose Rusijos spaudimo dar gali tikėtis Lietuva, derėtų išskirti šiuos jautriausius sektorius:

Prekyba ir investicijos. Rusijos užsienio reikalų ministerijos duomenimis, daugiau nei 95 proc. Rusijos tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje yra sukoncentruotos trijuose Lietuvos ūkio sektoriuose: 1) elektros energijos ir gamtinių dujų (į šį sektorių Rusija investavusi 503,7 mln. JAV dolerių, tai sudaro 35,7 proc. Rusijos investicijų Lietuvoje); 2) Lietuvos apdirbamosios pramonės sektoriuje Rusija investavusi 479,7 mln. JAV dolerių (34 proc. Rusijos investicijų Lietuvoje); 3) finansinės veiklos sferoje Rusija yra investavusi 357,5 mln. JAV dolerių (25,4 proc. Rusijos investicijų Lietuvoje).³ Atitinkamai, šie sektoriai laikytini jautriausiais tuo atveju, jei Rusija nutartų atitraukti savo investicijas, tačiau toks scenarijus yra menkai tikėtinas. Kur kas jautresni klausimas – su Rusijos įmonėmis Rusijos rinkoje konkuruojančios lietuviškos kompanijos. Todėl realesnė galimybė yra naujų prekybos apribojimų pritaikymas Lietuvos eksportuojamai į Rusiją produkcijai. Rusijos diskriminaciniams veiksams jautriausi sektoriai yra tekstilės ir tekstilės dirbinių pramonė (beje, vienintelis Lietuvos eksporto į Rusiją sektorius, 2009 m. sausio-balandžio mėnesiais išaugęs 68, 4 proc. ir sudarantis 12 proc. viso Lietuvos eksporto į Rusiją), maisto gaminių eksportas (maisto produktai sudaro 42 proc. viso Lietuvos eksporto į Rusiją), mašinų ir jų įrengimų pramonė (17 proc. viso Lietuvos eksporto į Rusiją)⁴. Pažymėtina, kad Rusija išlieka svarbiausia Lietuvos prekybos partnere dvišaliu lygmeniu (per pirmąjį 2009 m. pusmetį Lietuvos produkcijos eksportas į Rusiją sudarė 12,4 proc. viso šalies eksporto, o importas iš Rusijos – 30,7 proc. viso importo), įvertinant tai, kokią reikšmę eksporto augimas turi Lietuvos ekonomikos atsigavimo perspektyvoms, ypatingai svarbu užsitikrinti, kad Lietuvos gamintojai šiuose sektoriuose būtų apsaugoti nuo diskriminacinių Rusijos veiksmų.

Energetika. Lietuvos energetinė priklausomybė nuo Rusijos turėtų dar labiau išaugti uždarius Ignalinos atominę elektrinę (AE), pirmiausiai gamtinių dujų ir elektros energijos importo užsitikrinimo srityje. Svarbiausios Lietuvos problemos energetiniuose santykiuose su Rusija šiuo metu yra, *pirma*, kol kas nepasirašytas susitarimas dėl didesnių dujų tiekimo apimčių Lietuvai, *antra*, galimos papildomos sąlygos susijusios su papildomo elektros tiekimo iš Rusijos užsitikrinimu, *trečia*, vidutinio ir ilgesniojo laikotarpio problema laikytinas Rusijos siekis stiprinti Kaliningrado srities energetinę autonomiją. Įgyvendinus numatomus Kaliningrado srities energetinę autonomiją stiprinančius projektus šiandien kaip saugiklis tarnaujanti prielaida, jog nutraukus energijos išteklių

³ Rusijos užsienio reikalų ministerija, „Российско-литовские отношения“. <http://www.mid.ru/ns-reuro.nsf/348bd0da1d5a7185432569e700419c7a/58a7f3f65d1aa09ec325758200330e25?OpenDocument>

⁴ Gitanas Nausėda, „Lietuvos ekonomika: labai skauda, tačiau reikės dar truputį pakentėti“. http://www.seb.lt/pdf/lt/Makro_nr36.pdf

tiekimą Lietuvai Rusija neišvengiamai nutrauktų tiekimą ir Kaliningradui nebeveiks, todėl Lietuvos priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių gali įgyti naujų formų. Šiuose sektoriuose Lietuvos susidūrimas su Rusijos spaudimu priimti Rusijai palankias sąlygas gali tapti labai realus.

- **Susitarimas dėl papildomo dujų tiekimo.** Rusijos ekspertai prognozuoja, kad nuo 2009 m. gruodžio 31 d. uždarius Ignalinos AE, metinis gamtinių dujų poreikis Lietuvoje padidės 1,5-2 kartus (nuo dabar suvartojamų 3,3,2 mlrd. kubinių metrų iki 4,5-6 mlrd. kubinių metrų).⁵ Vienintelis gamtinių dujų tiekėjas Lietuvai - valstybinis Rusijos gamtinių dujų koncernas „Gazprom“ - yra pasirašęs su Lietuva ilgalaikę gamtinių dujų tiekimo sutartį iki 2015 m. Gamtinių dujų tiekimas į Lietuvą yra realizuojamas per du pagrindinius tarpininkus bendroves – „Gazprom“ strateginį partnerį „Dujotekana“ ir „Lietuvos dujas“⁶, esminis tokios situacijos aspektas yra tai, kad, kiek kuris perpardavėjas gauna dujų vienašališkai paskirsto pats „Gazprom“, taip įgydamas teisę vienašališkai kelti papildomas sąlygas. Taigi, susitarimas dėl papildomo dujų tiekimo Lietuvai gali būti problemiškas tiek dėl galimai nepalankių kainų, tiek dėl to, kad jis neišvengiamai dar labiau padidins Lietuvos energetinę priklausomybę nuo Rusijos apskritai. Bet kokiu atveju – dėl Ignalinos AE uždarymo atsiradęs papildomas dujų poreikis tai „galimybių langas“ Rusijai susieti Lietuvos energetinio saugumo silpnybes su reikalavimais, kurie galėtų daryti įtaką Lietuvos vidaus politikos darbotvarkei.
- **Susitarimas dėl papildomo elektros energijos tiekimo.** Šiame sektoriuje pagrindinis Rusijos interesas gana paprastas – Rusija suinteresuota, kad nauja atominė jėgainė Lietuvoje nebūtų pastatyta, o Lietuvos elektros energijos poreikiai būtų tenkinami įsigijant elektros energiją iš iki 2015 m. planuojamos Kaliningrade pastatyti „Baltijos“ AE (kai tuo tarpu naujoji AE Lietuvoje galėtų būti baigta tik 2018-2021 m.) arba numatomos statyti AE Baltarusijoje.⁷ Rusijos atstovų paskaičiavimais, uždarius Ignalinos atominę jėgainę ir Baltijos valstybėms nesutarus dėl naujos bendros atominės jėgainės statybų perspektyvų, Lietuvai tektų importuoti virš 50 proc. elektros energijos iš Rusijos Nors. 2009 m. kovą Rusijos elektros eksporto ir importo bendrovė "Inter RAO" sudarė sutartį su savo dukterine bendrove Lietuvoje „Energinės realizacijos centru“, kuria įsipareigojo Lietuvai tiekti dešimties metų laikotarpiu 2,5 mlrd. kWh (tai sudarytų apie 60 proc. Lietuvos elektros energijos poreikio), vis dėlto, nereikėtų atmesti galimybės, jog tokio pobūdžio susitarimai ilgainiui gali

⁵ Rusijos užsienio reikalų ministerija, „Российско-литовские отношения“. <http://www.mid.ru/ns-reuro.nsf/348bd0da1d5a7185432569e700419c7a/58a7f3f65d1aa09ec325758200330e25?OpenDocument>

⁶ Be jau minėtų „Lietuvos dujų“ (37,1 proc. šios kompanijos akcijų valdo „Gazprom“) ir „Dujotekanos“ į Lietuvą gamtines dujas savo poreikiams importuoja dar trys įmonės "Achema", Kauno termofikacijos elektrinė („Gazprom“ priklauso 99 proc. šios įmonės akcijų) ir "Haupas" (tiekia dujas Druskininkų miestui, gyventojams ir verslo įmonėms).

⁷ „Если Литва станет совладельцем Балтийской АЭС, её интересы будут защищены: эксперт“. <http://www.regnum.ru/news/1193730.html>

būti susieti su bandymais įtraukti Lietuvą į bendrus su Rusija infrastruktūrinius projektus elektros energijos sektoriuje.

Ko turėtų imtis Lietuva?

Svarbiausia problema, kurią atskleidė Lietuvos-Rusijos prekybinis nesutarimas dėl vežėjų ir pieno produkcijos eksporto yra Lietuvos nepasirengimas reaguoti į panašias situacijas. Lietuva iki šiol neturėjo būtiniausių veiksmų plano (nuo iškart taikytinų priemonių, iki priemonių taikytinų kraštutiniu atveju). Tokio veiksmų plano parengimas, atsižvelgiant į Lietuvos energetinę situaciją, „jautrių“ nuo Rusijos rinkos priklausančių ūkio sektorių tendencijas, yra būtinas. Veiksmų plane reikėtų numatyti aiškią veiksmų seką, apimančią tiek veikimą ES lygmeniu, tiek galimas vidaus atsakomąsias priemones, kurios galėtų veikti ir kaip „atgrasymo“ instrumentai.

Vidaus atsakomųjų priemonių plano rengimas turėtų vykti kartu su vyriausybės konsultacijomis su potencialiai pažeidžiamiausių sektorių atstovais. Tokios konsultacijos padėtų identifikuoti tam tikruose Rusijos ūkio sektoriuose veikiančius „galios centrus“ (interesų grupes, „raktinius“ asmenis), kurių atžvilgiu reikėtų imtis tam tikrų priemonių tais atvejais, kuomet tarpžinybinis susitarimas nepadeda išspręsti prekybinio konflikto. Greta to, konsultacijos su verslo atstovais turėtų padėti sudaryti optimalų sąrašą atsakomųjų priemonių, kurių taikymas turėtų minimalų neigiamą poveikį Lietuvos verslui.

Dar vienas svarbus aspektas – Lietuvos silpnybių santykiuose su Rusija analizė. Reikėtų nustatyti/numatyti tuos „kritinius taškus“ (ūkio sektorius, segmentus, Lietuvai svarbius susitarimus ir pan.), per kuriuos Rusija gali imti veikti ateityje.

Kitas aspektas, kurį atskleidė pastarasis prekybinis nesutarimas, yra tai, kad nepavykus prekybinių konfliktų sureguliuoti agentūrų lygmenyje, Lietuvai palankiausia tokius prekybinius klausimus kelti į Europinį lygmenį dar prieš taikant vidaus atsakomąsias priemones. Tokiu būdu įmanoma išvengti dvišalių santykių su Rusija paaštrėjimo ir įgyti daugiau svertų Rusijos atžvilgiu. Be to, tai – galimybė kurti prevencinius mechanizmus prieš diskriminacinius Rusijos veiksmus.

Beveik pusė ES narių per pastaruosius kelerius metus turėjo prekybinių konfliktų ar ekonominių pasekmių turėjusių nesutarimų su Rusija: pradedant 1999-2000 m. pieno konfliktu⁸, 2006-2007 m. Rusijos-Lenkijos „mėsos karu“, medienos žaliavų eksporto tarifais palietusiais Švedijos ir Suomijos pramonę, Rusijos-Estijos „Bronzino kario“ konfliktu, pasibaigusiu Rusijos blokada naftos ir anglies transportavimui Estijos geležinkeliais⁹, skrydžių virš Rusijos teritorijos apmokestinimu, baigiant pastaraisiais įvykiais Lietuvoje ir kt. Visi šie precedentai liudija apie tam tikro institucinio ES optimizavimo poreikį. Pagrindinė dilema, su kuria susiduria ES, yra ta, kad daugeliui išskylančių prekybinių konfliktų

⁸ John Helmer, „A bluff made out of steel“. <http://www.russiajournal.com/node/4957>

⁹ Bruno Waterfield, „E.U. Threatens Trade Bar as Russia Crisis Deepens“. <http://www.nysun.com/foreign/eu-threatens-trade-bar-as-russia-crisis-deepens/53855/>

sureguliuoti reikalinga Rusijos narystė PPO ar kiti ginčių sprendimo mechanizmai, kurie galimai galėtų būti apibrėžti naujajame ES ir Rusijos strateginiame susitarime. Kita vertus, ES galimybės savarankiškai reguliuoti ES valstybių narių prekybinius ginčus su trečiosiomis šalimis susijusios su tokiomis komplikuotomis procedūromis ir trukme¹⁰, kad besikreipiančioji šalis praktiškai užtikrintai praranda rinkos dalį trečiojoje šalyje iki konflikto sureguliuavimo pabaigos. ES trečiųjų šalių atžvilgiu gali taikyti anti-dempingo priemonės ir įėjimo į rinką ribojimo priemonės. Už pastarųjų taikymą atsakingas Europos Komisijos išorės prekybos direktoratas. Įmonė ar ES valstybė narė turi teisę skųstis Europos Komisijai dėl prekybos režimo pažeidimų – produkcijos kainų dempingavimo, neteisėto subsidijavimo ir kt. Tačiau procedūros trukmė itin ilga: 45 dienų svarstymas EK, konsultacijos su ES valstybėmis narėmis, net esamam teigiamam sprendimui, atsakomosios priemonės įgyvendinamos per 15 mėnesių.

Kitais tariant, akivaizdu, kad šiuo metu ES lygmeniu egzistuoja paklausa institucijos, kuri veiktų kaip nuolatinis prekybinių konfliktų sureguliuavimo ir, pirmiausiai, prevencijos organas; įgyvendintų koordinuotą prekybinių kliūčių stebėseną bei nuolat palaikytų santykius su ES bei trečiųjų šalių šakinėmis standartizavimo institucijomis bei verslo atstovais. Nuoseklesnis ir gilesnis formalių ir neformalių kontaktų su trečiųjų šalių institucijomis ir raktiniais asmenimis palaikymas leistų sukurti savitą išankstinio įspėjimo sistemą, t. y. iš anksto dalintis informacija apie galimus prekybinius nesutarimus. Tokios institucijos efektyvumas neabejotinai priklausys nuo to, kiek Rusijos institucijos sutiks teikti informacijos. Kita vertus, jau vien jos egzistavimas formaliai apribotų Rusijos veikimo laisvę: jei prekybinis konfliktas (tarkime, ES šalies narės importo į Rusiją apribojimas) sietinas su tam tikros produkcijos neatitikimu Rusijos standartams, Rusijos interesas turėtų būti informuoti apie tai ES, siekiant apsisaugoti nuo nestandartinės produkcijos re-eksportavimo į Rusiją per kitas ES valstybes. Tokiu būdu Rusija būtų priversta arba bendradarbiauti su ES institucijomis, arba pripažinti, kad tam tikros ekonominės priemonės buvo pritaikytos politiniu, o ne ekonominiu pagrindu. Atsižvelgiant į tai, siekiant ES lygmenyje optimizuoti prekybos konfliktų su trečiosiomis šalimis sureguliuavimo mechanizmus, optimalus sprendimas yra „čia ir dabar“ veikiančios, į prevenciją orientuotos institucijos įkūrimas ar tokių įgaliojimų suteikimas kuriai nors iš egzistuojančių institucijų. Tokios institucijos atsiradimas taip pat leistų ES efektyviau spręsti prekybinius konfliktus neprarandant pozicijų derybose su Rusija ir rečiau iškeliant dvišalius prekybinius konfliktus į itin politizuotą lygmenį.

¹⁰ Nicu Popescu & Andrew Wilson, „EU-Russia: avoiding new failures“.

http://www.ecfr.eu/content/entry/commentary_popescu_wilson_eu_russia_avoiding_new_failures/